

Kontrollkäik SA-sse Haapsalu Hoolekandekeskus

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 26.03.2013 etteteatamata SA-st Haapsalu Hoolekandekeskus (edaspidi *hoolekandekeskus*).

Hoolekandekeskuses osutatakse erihoolekandeteenustest toetatud elamise teenust ja ööpäevaringset erihooldusteenust.

Kontrollkäigu ajal viibis hoolekandekeskuses ööpäevaringsel erihooldusteenusel 10 inimest.

Õiguskantsler ei olnud varasemalt hoolekandekeskuses ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamist kontrollinud.

(2) Õiguskantsler kontrollis, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusasutuse funktsiooni, kas hoolekandekeskuses on tagatud ööpäevaringset erihooldusteenust saavate isikute põhiõigused ja -vabadused.

(3) Kontrollkäigu kestel külastasid õiguskantsleri nõunikud ööpäevaringse erihooldusteenuse osutamise ruume ning vestlesid ringkäigu ajal hoolekandekeskuse töötajatega. Õiguskantsleri nõunikud pöörasid kõrgendatud tähelepanu ööpäevaringsel erihooldusteenusel viibivate isikute vabaduspõhiõiguse tagamisele ja eraldamisele.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Kontrollkäigu järgselt nentis õiguskantsler, et hoolekandekeskusel puudub eraldusruum (p 4.1) ja sellest johtuvalt eraldamise register (p 4.2).

(4.1.) Eraldusruumi puudumine

Ringkäigul hoolekandekeskuses selgus, et seal puudub eraldusruum.

Õiguskantsler selgitab järgnevalt, miks peab olema ööpäevaringse erihoolekandeteenuse osutajal eraldusruum.

Sotsiaalhoolekande seadus (SHS) lubab ööpäevaringsel erihooldusteenusel viibiva isiku vabadusõiguse piiranguna kasutada teatud tingimuste¹ samaaegse täidetuse korral eraldamist. Kahtlemata on eraldamise puhul tegemist isiku põhiõigusi väga intensiivselt riivava toiminguga ja seda tuleks kasutada vaid juhul, kui muude meetmete rakendamine ei ole võimalik. Kui ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja suudab kiirabi või politsei saabumiseni enesele või teistele ohtliku isiku suhtes kasutada ohutuse tagamiseks muid lubatud meetodeid peale isiku eraldamise, ei pea inimest teistest eraldama. Võib aga ette tulla olukordi, kus teenuse osutajal ei jää peale eraldamise midagi muud üle. Kui ööpäevaringse erihooldusteenuse osutajal puudub eraldusruum, tekib oht, et eraldamisvajaduse ilmnemisel

---

¹ SHS § 20² lg 4 kohaselt võib isiku eraldada vaid juhul, kui 1) on olemas isikust tulenev otsene oht isiku enda või teise isiku elule, kehalisele puutumatusele või füüsilisele vabadusele; 2) isiku suusõnaline rahustamine või muude teenuse osutajale teadaolevate konkreetse isiku kohta arsti poolt märgitud meetmete kasutamine ei ole osutunud küllaldaseks ja 3) arst ei ole teenuse osutajale teadaolevalt eraldamise kasutamist konkreetse isiku suhtes välistanud.

paigutatakse isik ruumi, milles isikul on võimalik tekitada endale vigastusi (nt võivad olla ruumis lahtised esemed või muud esemed, millega isikul on ennast võimalik vigastada).

Arvestades eraldusruumi paigutatud isiku seisundit, on oluline, et eraldusruumi paigutamisel oleks tagatud tema põhiseadusest tulenev õigus elule (põhiseadus (PS) § 16) ja õigus tervise kaitsele (PS § 28). Nende õiguste tagamiseks on sotsiaalministri 30.06.2009 määruses nr 58 „Tervisekaitseõnõuded erihooldekandeteenustele ja eraldusruumile“ muu hulgas ette nähtud, et ööpäevaringse erihooldekandeteenuse osutajal peab olema eraldusruum, mis on turvaline ja sellise sisustusega, mis ei võimalda tekitada vigastusi (määruse § 7 lg 1).² Samuti peab olema tagatud eraldatu üle pidev järelevalve, võimaldamaks töötajatel talle vajadusel kiiresti abi anda (SHS § 20² lg 2).³

Neil põhjendustel ei saa hooldekandekeskuse olukorda pidada põhiseadusega kooskõlas olevaks.

Seetõttu teeb õiguskantsler SA-le Haapsalu Hooldekandekeskus ettepaneku tagada hooldekandekeskuses nõuetekohase eraldusruumi olemasolu.

(4.2) Eraldamise register

Koos eraldusruumi loomisega soovib õiguskantsler hooldekandekeskusel kasutusele võtta eraldamise registri. Järgnevalt on selgitatud, miks sellise registri loomine on vajalik.

Iseenesest ei tulene sotsiaalhoolekande seadusest kohustust pidada rakendatud eraldamise kohta registrit. Seadusandja on sotsiaalhoolekande seaduses kehtestanud ööpäevaringse erihooldekandeteenuse osutajale kohustuse koostada vaid iga eraldamise kohta protokoll. Protokoll aitab kindlaks teha, kas eraldamine on olnud kooskõlas PS §-ga 20 ning isiku suhtes rakendatud meetmed on olnud kooskõlas PS §-st 11 tuleneva proportsionaalsuse põhimõttega. Selleks, et saada ööpäevaringsel erihooldekandeteenusel viibinud isiku ja talle teenuse osutamisega seondult ülevaatlik teave, tuleks eraldamise andmed (protokolli näol) fikseerida isiku toimikus.⁴

Selleks aga, et asutusevälised järelevalvajad saaksid oma kohustust täita, on vajalik eraldamise kohta käiva teabe koondamine ka kiiret ülevaadet võimaldavasse registrisse. Kiire ja üldistatud ülevaate saamine asutuses toimuvatest eraldamistest annab asutusevälistele järelevalvajatele võimaluse efektiivselt kontrollida toimunud eraldamiste, kui isiku põhiõigusi väga tugevalt riivava toimingu, õiguspärasust. Seega aitab eraldamise andmete kandmine ülevaatlikusse registrisse kaasa isikute põhiõiguste kaitsmisele.

Eraldamise register ei ole aga oluline abivahend põhiõiguste ja -vabaduste tagamisel üksnes asutuseväliseks järelevalveks. Ülevaatlik register annab ka asutusele endale hea pildi sellest, millistel juhtudel eraldamisi kasutatakse, kas esineb rikkumisi eraldamiste rakendamisel jne. Selle info pinnalt on ööpäevaringse erihooldekandeteenuse osutajal võimalik võtta tarvitusele

---

³ CPT on oma 16. üldaruande punktis 50 asunud seisukohale, juhul, kui patsient paigutatakse eralduspalatisse, võib hooldestöötaja jääda väljapoole patsiendi palatit tingimusel, et patsient näeb hooldestöötajat täielikult ning viimane saab patsienti jätkuvalt näha ja kuulda. Videovalve ei saa asendada hooldestöötaja pidevat kohalolekut. CPT 16. üldaruanne on kättesaadav aadressil: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-16.pdf>.

⁴ Sama seisukohta on väljendanud ka CPT oma 8. üldaruande punktis 50. Kättesaadav aadressil: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-08.htm>.

meetmeid näiteks eraldamiste rakendamise praktikate parendamiseks ning eraldamiste vähendamiseks.

Eraldamise registri eesmärgi saavutamiseks on oluline, et sellesse kantakse eraldamise rakendamise õiguspärasuse kindlakstegemiseks kõik vajalikud andmed. Õiguskantsler leiab, et sellisteks andmeteks tuleks pidada a) SHS § 20² lõikes 8 loetletud, protokolli kantavad andmed, välja arvatud info isiku lõhutud või rikutud teenuse osutamise ruumide või sisustuse kohta, b) kas teavitati politseid või kiirabi ning teavitamise kellaaeg ja c) märke eraldatud isikule eraldamise otstarbe ja põhjuse selgitamise kohta.

Eraldamise algus- ja lõpuaeg annavad ülevaate sellest, kas asutus on järginud SHS § 20² lõikes 6 sätestatud eraldamise maksimumkestust. Eraldamisele eelnenud olukorra kirjeldus⁵, sh isiku rahustamiseks kasutatud meetmed, annavad ülevaate sellest, kas enne eraldamist tehti kindlaks, et muud meetmed isiku rahustamiseks ei toimi ning eraldamine on ainus võimalik meede olukorra lahendamiseks. Eraldamise põhjused peaksid andma adekvaatse ülevaate isiku seisundist ja sellest, miks otsustati isik eraldada. Eraldamise otsuse tegija nimest peaks nähtuma, et otsuse tegija puhul on tegemist pädeva isikuga, kellel on õigus eraldamist otsustada. Andmed tekkinud vigastuste kohta võimaldavad vajadusel välja selgitada, kus ja millise tegevuse käigus on isik kehavigastused saanud. Lisaks aitab eraldamise käigus saadud kehavigastuste kohta käiv teave teenuse osutajal analüüsida toimunud juhtumeid ning võtta edaspidiselt kasutusele meetmed vigastuste vältimiseks. Andmed kiirabi või politsei teavitamise kohta võimaldavad kindlaks teha, kas eraldamisel on järgitud SHS § 20² lõikes 5 sätestatud teavitamiskohustust. Märke eraldamise otstarbe ja põhjenduste selgitamise kohta võimaldab kontrollida SHS § 20² lõikes 9 sätestatud kohustuse täitmist. Seega on kõik nimetatud andmed vajalikud kontrollimaks isiku eraldamise rakendamise õiguspärasust.

Eelnevast tulenevalt soovitab õiguskantsler SA-l Haapsalu Hoolekandekeskus võtta eraldusruumiga samaaegselt kasutusele eraldamiste dokumenteerimiseks omaette register, millesse oleks eraldamisvajaduse tekkimisel võimalik kiirelt talletada eraldatu nimi, eraldamise algus- ja lõpuaeg, eraldamisele eelnenud olukorra kirjeldus, eraldamise põhjused, eraldamise otsustaja nimi, andmed eraldamisel tekkinud vigastuste kohta, märke politsei või kiirabi teavitamise kohta, teavitamise kellaaeg ning märke eraldatud olnud isikule eraldamise otstarbe ja põhjuse selgitamise kohta.

(5) Kokkuvõte

Õiguskantsler teeb kontrollkäigu tulemusel isikute põhiõiguste ja -vabaduste tagamiseks SA-le Haapsalu Hoolekandekeskus järgneva ettepaneku:

- tagada hoolekandekeskuses nõuetekohase eraldusruumi olemasolu.

Lisaks soovitab õiguskantsler SA-l Haapsalu Hoolekandekeskus:

- võtta eraldusruumiga samaaegselt kasutusele eraldamiste dokumenteerimiseks omaette register, millesse oleks eraldamisvajaduse tekkimisel võimalik kiirelt talletada eraldatu nimi, eraldamise algus- ja lõpuaeg, eraldamisele eelnenud olukorra kirjeldus,

---

⁵ Eraldamisele eelnenud olukorra kirjeldus peaks olema välja toodud selliselt, et selle põhjal oleks võimalik aru saada, kas eraldamise rakendamine oli õigustatud (nt piisavaks ei saa lugeda kirjeldust, et isik muutus endale või teistele ohtlikuks, kuna see ei anna ülevaadet, milles oht seisnes). Vajadusel saab üksikasjalikuma olukorrakirjeldusega tutvuda eraldamise protokollist.

eraldamise põhjused, eraldamise otsustaja nimi, andmed eraldamisel tekkinud vigastuste kohta, märke politsei või kiirabi teavitamise kohta, teavitamise kellaaeg ning märke eraldatud olnud isikule eraldamise otstarbe ja põhjuse selgitamise kohta.

Õiguskantsler palub SA-lt Haapsalu Hoolekandekeskus teavet tehtud ettepaneku ja soovituse täitmise kohta hiljemalt 01.08.2013.